

2016. gadā Latvijā tika uzsākts Eiropas Savienības finansēts deinstitutionalizācijas (DI) projekts ar mērķi palielināt ģimeniskai videi pietuvinātu un sabiedrībā balstītu so-

ciālo pakalpojumu pieejamību dzīvesvietā cilvēkiem ar smagiem un ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem. Projekts turpināsies līdz šī gada beigām. Vidzemes reģio-

nā tiek īstenots ES projekts "Vidzeme iekļauj", kura kopējās izmaksas ir 10 miljoni 775 tūkstoši eiro, tai skaitā 85% līdzfinansē Eiropas Sociālais fonds.

Cēsu novada iedzīvotājiem ar īpašām vajadzībām dzīves kvalitātes nodrošināšanā ir būtiska sociālo pakalpojumu pieejamība. Sarunā ar novada Sociālā dienesta Sociālo pakalpojumu nodaļas vecāko sociālo darbinieci Līgu Šmitiņu – Jankovsku "Druva" skaidroja nepieciešamo pakalpojumu pieejamību lielā novada pagastos.

Pieejami ļoti dažādi individuālie pakalpojumi

Projekta "Vidzeme iekļauj" gaitā attīstīta sociālo pakalpojumu pieejamība: grupu mājas, dienas centri, radošās darbnīcas, kā arī individuālie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi. Turklāt līdz administratīvi teritoriālajai reformai vēsturiskā Cēsu rajona teritorijā dienas centru piedāvājums bija pieejams Cēsu, Amatas, Priekuļu un Raunas novada iedzīvotājiem, kur bija izveidotas šīs iespējas, tagad Amatas, Cēsu un Priekuļu dienas centru pakalpojumus var izmantot cilvēki no visa Cēsu novada.

Līga Šmitiņa – Jankovska gan atzīst, ka pakalpojumus izmanto mazākā daļa to, kam tie paredzēti, jo ne visi, īpaši tie, kuri ir vecāki par 45 gadiem, ir gatavi tos saņemt: "Viņi pēc speciālās skolas beigšanas Spārē ir dzīvojuši mājās, iesīkstējuši, attīstībā regresējuši, bet daļai mēdz būt bail no pārmaiņām. Jaunākā vecuma iedzīvotājiem ar īpašām vajadzībām, kuri mācījušies Cēsu 2. pamatskolā, pēc tam darbojušies rehabilitācijas dienas centrā, viss, ko sniedz pakalpojumi, jau ir pazīstams un saprotams, viņi labprāt izmanto visu piedāvāto. Dažkārt gan arī vecāki, ja bērni līdz šim darbojušies tikai mājās, dažādu iemeslu dēļ nav gatavi jaunieti palaist darboties dienas centrā."

Sociālā darbiniece piemin piemēru, ka bijušajā Priekuļu novadā

Sociālo pakalpojumu pieejamība cilvēkiem ar īpašām vajadzībām

cilvēki ar garīgiem funkcionāliem traucējumiem, kas varētu izmantot deinstitutionalizācijas projekta piedāvātos sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, ir ap 200, bet faktiski tos izmantojušas 25 pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem.

Individuālie rehabilitācijas pakalpojumi pieejami gan bērniem ar īpašām vajadzībām, gan viņu vecākiem, tie ir ļoti dažādi, jo arī invaliditātes ir atšķirīgas. Vajadzīgo katram deinstitutionalizācijas (DI) projekta ietvaros izvērtē speciālists, pašvaldība pakalpojumu sniegšanu administrē. Ļoti bieži tiek saņemta psihologa konsultācija, ABA (lietišķā uzvedības analīze), kanisterapija, fizioterapija. "Bet ļoti labi der arī Montesori programma, to var izmantot pat pieaugušajiem, kuri attīstībā ir palikuši kādā no bērna vecumiem. Programma attīsta komunikabilitāti, viņi vairs nav tik noslēgti. Tāpat labus rezultātus dod mākslas, mūzikas, smilšu terapija. Protams, nepieciešams laiks. Priekuļu dienas centrs strādā jau pusotru gadu, un ir redzams, ka klienti ir iemīļojuši šo vietu. Mammais reizēm teic, ka viņu pieaugušais bērns vasarā nav gatavs braukt uz jūru, jo grib doties uz dienas centru, tik ļoti viņam tur patīk.

Priekuļos piesaistījām arī galdnieku, kurš strādā ar pušiem. Viņi ir ļoti priecīgi, ka var zāgēt, slīpēt, pulēt un lakot, katrs ir lepins par to, ko var izdarīt. Un gandarīti ir viņu vecāki. Tā arī ir iespēja vecākiem, kuru bērni ir vecāki par četrdesmit gadiem, atvilkt elpu. Jāņem vērā, ka vecāki jau ir cienījamies gados," vērtē Līga Šmitiņa – Jankovska.

Tāpat sociālā darbiniece piebilst, ka, ja līdz šim izaicinājums bija pakalpojumu ieviešana,

klientu ieinteresēšana, tad, šim gadam noslēdzoties, lielākais izaicinājums būs tālāk pašvaldībai šos pakalpojumus finansēt no sava budžeta, un jautājums, cik lielā mērā to būs iespējams paveikt.

Visplašāk tiek izmantots asistenta pakalpojums

Cēsu novads no valsts saņem finansējumu 192 asistentu algošanai. Līga Šmitiņa – Jankovska skaidro: "Tādu pakalpojumu saņem personas, kurām ir piešķirta pirmā vai otrā invaliditātes grupa ar redzes, kustību vai psihiskiem, funkcionāliem traucējumiem. 90% gadījumos asistenti ir ģimenes locekļi, 10% vai nu labi draugi, paziņas vai kaimiņi – cilvēki, kas nav radnieki. Tādējādi asistenta pakalpojumu nodrošināt ir iespējams jebkurā vietā novadā, jo pakalpojuma sniedzējs ir ģimenei tuvs cilvēks. Ir Ministru kabineta noteikumi, kuros noteikti kritēriji, kādos gadījumos iespējams pieteikties asistenta pakalpojumiem un cik stundu šo pakalpojumu apmaksā. Ilgāku asistenta pakalpojuma laiku saņem cilvēki, kuri mācās, strādā vai apmeklē dienas centrus, tātad asistents nepieciešams regulāri."

Sociālā darbiniece uzsver, ka līdz ar jaunajiem noteikumiem samazinājies birokrātiskais slogs, jo asistenta pakalpojumu personai var piešķirt uz laiku līdz trīs gadiem, iepriekš tikai uz gadu, kas nozīmēja, ka atkal bija jākārtos atbilstošā dokumentācija. "Interese par šo pakalpojumu ir liela, un iešniegumu ir daudz," secina Līga Šmitiņa – Jankovska.

Transporta pakalpojumus saņem visos pagastos

Transporta pakalpojumu novadā sniedz 151 personai ar invaliditāti. Cēsīs tādi ir 54 cilvēki, Priekuļos - 26, Jaunpiebalgā - 25, Amatā - 18, Pārgaujā un Līgatnē katrā desmit, Vecpiebalgā – astoņi. Sociālais dienests algo piecus autovadītājus, divi no viņiem brauc ar specializēto transportu. Šoferi dzīvo Taurenē, Līgatnē, Amatā, Priekuļos un Cēsīs, katrs apkalpo atbilstošu novada teritoriju. No Amatas, Priekuļiem un Cēsīm nepieciešamības gadījumā var izbaupt brigādē – šoferis kopā ar asistentu.

Līga Šmitiņa – Jankovska vērtē, ka transporta pakalpojumi tiek sniegti daudz, visvairāk tie nepieciešami bērnu ar invaliditāti nogādāšanai skolā Raiskumā, Cēsu Bērzaines pamatskolā - attīstības centrā, Cēsu 2. pamatskolā, kā arī uz dienas centru Cēsīs un Priekuļos aizved cilvēkus, kuriem nav citu iespēju. Uz dienas aprūpes centru Spārē transportu nodrošina dienas centra pakalpojuma sniedzēju biedrība "Cerību spārni".

Transporta pakalpojumu piesaka konkrētam periodam, piemēram, mācību gadam. Ja šī palīdzība vajadzīga individuālam gadījumam, piemēram, nokļūšanai pie ģimenes ārsta, uz kādu izmeklējumu medicīnas iestādē, tad pakalpojuma saņēmējiem jāreķinās, ka jāpiesakās laikus – vismaz nedēļu vai pat desmit dienas iepriekš, jo katrs transportlīdzeklis tiek izmantots ik dienu, ir jāaskaņo grafiki, tāpat jāsaņem lēmums par pakalpojuma piešķiršanu. Daž-

kārt, ja pakalpojums pienākas, bet transportu nevar nodrošināt, pašvaldība sedz izdevumus par nomas auto, ko sarunā pats klients. Tā, piemēram, notiek, ja nepieciešams specializētais transportlīdzeklis, bet tas ir remontā vai nepieciešams transportēt guļošu pacientu. Līga Šmitiņa – Jankovska gan piebilst, ka tās ir atsevišķas reizes. Tā kā visbiežāk transporta pakalpojums nepieciešams, lai nokļūtu uz medicīnas iestādi izmeklējumu veikšanai, uz slimnīcu, tad nav tā, ka sarežģītu ceļa apstākļu dēļ, piemēram, stipra sniģšana, putenis, kāds negaidīti vēlas pieteikties pakalpojuma saņemšanai, jo kārtība cilvēkiem ir zināma.

Reizēm gan pakalpojums personai ir jāatsaka, ja cilvēkam ir invaliditāte, bet nav pārvietošanās grūtību un nav piešķirts trūcīgas vai maznodrošinātas personas (mājsaimniecības) statuss, turklāt viņam ir bērni tepat Cēsu novadā, kas varētu nodrošināta sava vecāka aizvešanu.

Līga Šmitiņa – Jankovska skaidro, ka transports tiešām ir dārgs un tiek izmantots tikai tad, kad citādi cilvēks nevar nokļūt līdz sev vajadzīgajam pakalpojumam: "Pirms pāris gadiem vēl Priekuļu novadā kalkulejām, cik izmaksā viens brauciens uz Rīgu. Jau tad izmaksas bija pie 200 eiro, jo, piemēram, lai aizvestu uz Traumatoloģijas slimnīcu uz pirmsoperācijas izmeklējumiem, paiet visa diena. Astoņos jābūt slimnīcā, tātad šoferis darbu sāk piecos no rīta, jo ir jāaizbrauc arī pakalpojuma klientam. Turklāt nereti līdzī jādodas arī pašvaldības nodrošinātam asistentam. Lielā novadā šis jautājums ir vēl aktuālāks. Mani kā sociālā dienesta darbinieku visvairāk pārsteidz tas, ka slimnīca Rīgā neņem vērā pacienta attālumu līdz slimnīcai. Arī pacientam no Jaunpiebalgas slimnīcā jābūt pusastoņos, astoņos no rīta, lai gan daudz ērtāk tas būtu izdarāms iepriekšējās dienas pēcpusdienā." □

Pakalpojumi cilvēkiem ar īpašām vajadzībām pārvaldēs

Tabulā apkopota informācija par Cēsu novada Sociālā dienesta piešķirtajiem pakalpojumiem personām ar īpašām vajadzībām.

Pakalpojums	Cēsis	Priekuļi	Līgatne	Amata	Pārgauja	Vecpiebalga	Jaunpiebalga	Kopā
Asistenta pakalpojums	57	35	9	27	30	25	9	192
Pilngadīgas personas ar GRT (garīga rakstura traucējumiem)	57	13	6	5	8	3	0	92
Bērni ar FT (funkcionāliem traucējumiem)	48	12	4	6	9	0	0	79
Transporta pakalpojums	54	26	10	18	10	8	25	151

Lappusi sagatavojuši
IVETA ROZENTĀLE

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no
Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
Par saturu atbild projekta īstenotājs
izdevniecība SIA "Cēsu Druva".